

Мені заледве виповнилося дванадцять років, коли вітрами долі нашу родину розпорошило по всьому широкому світу. Дитинство мое пов'язане з містечком Чхонджин. Ми жили біля самого моря, в будинку, що самотньо стояв на схилі пагорба. Навесні на сільському пустирі крізь пожухлі торішні бур'яни назустріч сонцю пробивалися азалії, які в світанкових променях і на тлі вечірнього заходу аж полум'яніли. На східному схилі гори Кванмо ще лежав сніг і вона білим шпилем підносилася вгору, в піднебесся, ховаючи своє підніжжя в тумані. З висоти пагорба можна було бачити внизу величезні судна на рейді; навколо них неквапно снували маленькі рибальські човни, боязко постукуючи двигунами. А над морськими хвилями, гребені яких, немов риб'яча луска, сріблясто виблискували на сонці, кружляли чайки, щосили розмахуючи крилами. Мені подобалося сидіти на пагорбі й чекати батьків, — тата, що повертався з порту, де працював, або маму, яка йшла з базару. Я щоразу підіймалася на крутий схил, сідала на камінь і виглядала батька чи матір, тимчасом залюбки милуючись морем.

Сім'я наша велика: бабуся, тато, мама, шестеро моїх старших сестер і я. Виходило так, що мама приблизно п'ятнадцять років поспіль ходила з округлим животом. Щойно вона трохи оговтувалася після народження дитяти, як відразу ж вагітніла знову — і знову дівчинкою. Врешті останньою народилась я. Різниця у віці між нами, дітьми, лише один-два роки. Найстарша з нас і наступна за нею сестра добре запам'ятали день мого народження, відзначений неймовірним страхом.

Щоразу, коли мама народжувала, біля неї клопоталася бабуся, — замість акушерки. Появу на світ третьої дитини батько ще вичікував на подвір'ї дому, смалячи цигарку за цигаркою. Згодом, з наближенням чергових пологів, він навмисне став затримуватися на роботі, а іноді навіть добровільно зголошувався на нічне чергування. Він вибухнув гнівом після народження п'ятої доньки — Сугі. У кімнаті, з'єднаній з кухнею, бабуся з мамою омивали щойно народжену дитину в дерев'яних ночовках, наповнених теплою водою, як раптом на порозі з'явився батько, що повернувся з нічного чергування. Він розчахнув двері і з порога крикнув дружині: «Доки ти будеш їх плодити?!» Потім, розлючений, грубо схопив крихітку Сугі — і занурив з головою у воду. Бабуся перепудилася не на жарт, однак хутко вихопила дитя з ночов. Немовля, що наковталася води, зайшлося кашлем, але не заплакало. Коли на світ з'явилася шоста сестра, Хьоні, батько зігнав свою досаду на кухонному столі, викинувши його надвір разом зі сніданком. Від такої несподіванки старша сестра Джині, яка в цю мить поверталася з комірчини, з переляку перекинула на себе миску з кімчі*. Можливо, вам цікаво, а що ж

* Корейська страва із гостро приправлених квашених овочів, в основі якої пекінська капуста. — Тут і далі примітки перекладача.

сталось, коли на світ з'явилась я? З цього приводу сестра Джині якось сказала: «Ми всі забилися в сарай, на задньому дворі, й затамували подих». Коли до сестер долинув плач немовляти, Соні пішла поглянути, що там відбувається, й повернулася вся в сльозах:

— У-у-у... Та що ж це таке?! Знову дівчинка...

Тоді Джині наказала нам повернутися в дім і сидіти тихо, як миші, в дальній кімнаті й не висовувати носи назовні аж до приходу батька.

А бабуся так розгубилася, що навіть не обмила мене — лише загорнула моє тільце в пелюшки, та й застигла сидьма в кухні, на земляній підлозі, втупившись в одну точку. Її охопив розпач, і вона не змогла приготувати для мами суп із морської капусти — мійоккук**, який варила завжди після її пологів. А мати весь цей час приглушено ридала в ліжку, після чого підвелася, взяла мене на руки, вийшла з дому й рушила за містечко, в темний ліс. Подейкують, мама залишила мене, обмотану клаптиком тканини, в тому сосновому лісі, в густих заростях чагарнику. Можливо, зневірившись, вона кинула мене помирати, адже дні були прохолодні й дули пронизливі вітри.

Батько, повернувшись додому, розчехнув двері кімнати й мовчки обвів усіх поглядом. Мати, накинувши ковдру на голову, лежала незрушно, а з кухні долиняло сухе покашлювання бабусі. Батько, зметикуючи, що й цього разу удача його обійшла, що він так і не дочекався народження сина, розвернувся і пішов геть. У кімнаті запанувала тиша, — мама лежала без сил у ліжку, а бабуся мовчки

** Суп, який, за корейським звичаєм, завжди готують при народженні дитини. Вважається, що він допомагає жінці відновити здоров'я, а немовляті гарантує щастя та процвітання.

сиділа на кухні. Лише коли сонце досягло зеніту, бабуся отямилася, ввійшла до кімнати й запитала породіллю:

— А де дитя?

— Не знаю, — байдуже промовила та, — напевно, заповзло кудись.

— Та щоб тебе грім побив! — жажнулася від здогаду бабуся. — Викинула! — І вибігла з дому. Вона шукала мене всюди, зазірала в кожен закапелок, але все було марно. Повернувшись, бабуся поставила на низький стіл миску з водою, опустила на коліна, здійняла вгору складені долоні й стала молитися:

— О, духи неба й землі! Не дайте нещастю оселитися в цьому домі! Допоможіть нам знайти дитину здоровою! Дайте нещасній матері дитяти сил прийти до тям! А батькові — вгамувати свій гнів!

Помолившись, бабуся знову заходила шукати мене по всіх кутках-закутках, проте повернулася ні з чим і всілася на дерев'яну підлогу критої тераси. Наша собака Білка виткнула з будки морду, очікувально втупилася у бабуся і заскавчала. Бабуся озирнулася, придивилася, і помітила за нею щось біле — тканину, в яку мене загорнули при народженні. Бабуся притьма кинулася до будки — й побачила в ній мене, у пелюшці. Я міцно спала. Виявилось, Білка вистежила матір, коли та несла дитину до лісу, а потім, вхопивши зубами за тканину, витягла немовля з куштів і принесла назад, додому.

— Оце так Білка! Оце так молодчина! Гарна собачка наша! — раділа бабуся. — Отже, це дитя нам послане небом!

Може, саме завдяки цьому випадку змалечку моїми друзями були бабуся та собачка Білка?

Білка — сука північної породи з білою блискучою шерстю, через що її так і назвали. А я не мала імені,

аж доки мені не виповнилося сто днів від народження — коли, за корейським повір'ям, людина починає свій життєвий шлях. Я була безіменною сто днів, і нікому з домашніх навіть на думку не спадало дати мені ім'я. Пізніше, коли нашу сім'ю розкидало по світу, і мені довелося жити в землянці по той бік річки Туманган, бабуся кілька разів розповідала мені історію про принцесу-вигнанку, яку чула дуже давно, ще від прабабусі. Щоразу бабуся закінчувала свою оповідь, співуче розтягуючи слова:

— Покинеш — станеш покинутою, залишиш — залишеною будеш. Тому тебе й назвали — Парі*.

Сто днів минули, а в мене все ще не було імені. Одного дня, під час сніданку, бабуся заговорила про це. Ми з мамою та сестрами сиділи за круглим столом, а батько з бабусею — за квадратним, накритим окремо. І тут бабуся несподівано звернулася до батька:

— Як же бути? Адже у найменшої досі немає імені.

Батько повільно, ніби розмірковуючи над чимось, обвів поглядом дітей, що обліпили стіл, а потім пробурчав:

— А й справді, в усіх шістьох є імена... Хай йому грець, ієрогліфів на всіх не набереся**.

— Ти ж в університеті вчився, знаєш і китайську, й російську, а не можеш вигадати імені для доньки?! — дорікнула йому бабуся.

Стосовно багатодітності слід згадати, що в нашій країні здавна процвітав гуманізм. І коли в сім'ях народжувалося багато дітей — неважливо де, в місті чи селі, — це заохочувалось. У багатодітні родини приїздили журналісти з радіо або телебачення, сюжети з місця події

* Ім'я, утворене від слова «покидати».

** Майже всі корейські імена мають ієрогліфічне походження.

показували у вечірніх новинах. Завдяки налагодженій системі соціального захисту дітей виховували в яслах, а батькам видавали достатню кількість сухого молока. Держава дарувала дітям багато всіляких речей — від одягу до іграшок.

При народженні доньок корейські батьки давали їм гарні імена — зі складами Ме, Ран, Кук і Чук. Так чинили і в тих випадках, коли, скажімо, до чотирьох дочок додавалися ще дві дівчинки. Але наш батько, мабуть, не був готовий радіти народженню сьомої дочки. Тому, напевно, його винахідливості щодо вигадування імен вистачило лише на шістьох моїх сестер — Джині, Соні, Мі, Джоні, Сугі та Хьоні.

Батько чекав на хлопчика, а народилася я, — це стало для нього справжнім ударом. Нехай вона живе без імені, — можливо, так вирішив тато, щоб милозвучні імена шістьох його доньок не втратили свою силу.

Отож батько весь ранок був похмурим і, мовчки з'ївши сніданок, пішов на роботу. Розмову продовжили мама з бабусею.

— Час дати дочці ім'я.

— Я так завинила перед нею, мені так прикро... А якщо назвати її Міан* або Собсоб? **

— Я чула про такі імена, — сказала бабуся. — Але... Ти свою дочку в лісі залишила, чи не так?

Хай там як, а бабуся вирішила назвати мене Парі. І тільки через багато років, коли мене вже добряче поносило по світу, а життя завдало чимало страждань, мені судилося дізнатися, який смисл таївся в моєму імені.

* Провина, вина.

** Жаль, прикрість.

Батька виховувала бабуся. Дід мій загинув на фронті задовго до мого народження. За словами бабусі, її чоловік був героєм війни, і про нього навіть розповідали по центральному радіо. На підступах до далекого прибережного південного міста він самотужки відбив наступ ворожих танків янкі. Принаймні, так говорила бабуся. Вона любила розказувати різні історії про діда за прибраним після вечері столом, сидячи у дворі на солом'яній рогожі, літнім смерком, коли наставав час лічити зорі на небі. Батько ж мій, не дослухавши до кінця, щоразу починав перебивати бабусю, і все закінчувалося тим, що оповідання про героїзм діда врешті-решт втрачало будь-який романтизм.

— Ой, мамо, не прикрашайте. Це все скидається на сюжет з одного закордонного фільму.

— Та невже?

— Пам'ятаєте, ми цілою групою, із сусідами, ходили в міський кінотеатр? Мені здається, ви плутаєте кінофільм з історією про батька.

А сюжет картини такий. Один новобранець стоїть на посту біля якоїсь будівлі у напівзруйнованому місті й засинає. Його загін з настанням сутінок відступає — і залишає свого змореного сном товариша. Ворог, вважаючи, що супротивник пішов геть, безперешкодно входить у спустошене місто. Солдат прокидається від гуркоту гусениць бронемашин. Він бачить, як попереду на шосе з'являються танки, вантажівки з увімкненими фарами і темні постаті ворожих солдатів. Переляканий чоловік деякий час перебуває в сум'ятті, цілиться, а потім відчайдушно тисне на спусковий гачок автомата. Гудіння машин припиняється, і на мить западає тиша. Розгублений супротивник починає відступати, вирішивши, що потрапив

у велику засідку. Тимчасом той солдатик виповзає з-під заваленої стіни й притьмом ховається в темряві. Він біжить усю ніч і лише на світанку наздоганяє свою частину. Його викликають спочатку до командира взводу, потім до командира роти, а згодом і до самого генерала, який нагороджує солдата орденом — як героя, що зумів сам-один затримати цілу ворожу дивізію. За свій подвиг солдатик отримує звільнення.

Чим би там не обернулася суперечка батька з бабусею, але те, що мій дід загинув на війні, було правдою. Бабусю навіть викликали до народного комісаріату, де повідомили про загибель чоловіка й видали грошову компенсацію. Коли мій тато, тоді ще школяр, прийшов до школи, класний керівник викликав його до дошки, а всьому класові звелів ушанувати пам'ять його батька стоячи, хвилиною мовчання. Бабуся з'ясувала точну дату загибелі мого діда, щоб кожного року справляти поминки. У неї, між іншим, була здатність вгадувати майбутні події за віщими снами.

Якось уві сні бабуся почула дуже знайомий кашель, який неможливо було сплутати з кашлем іншої людини, і вийшла з дому. На подвір'ї, залитому місячним сяйвом, стояв її чоловік у пошарпаній військовій формі. На запитання бабусі, звідки він прийшов, дід відповів, що мив Мукхо, Каннин і Сокчхо, здолавши не один десяток гірських перевалів. При цьому він усе притискав до боку якусь торбинку. Бабуся попросила покласти ношу на підлогу тераси, сказала, що приготує сніданок, і запросила його в будинок. Дід відмовився, не став знімати взуття і відповів, що його ще чекає довгий шлях. Тоді бабуся швидко вихопила в нього торбинку і поставила її на сходинку порогу, а обернувшись, діда вже не побачила, — той зник. Бідна жінка відразу ж прокинулася, помацала біля

себе в темряві й відчула пальцями в головах щось схоже на грубу тканину. Вона запалила лампу й помітила, що дверцята шафки відчинені й звідти випав на підлогу одяг — стьобані дідові штани та облямована заячим хутром жилетка. Чоловік носив цей одяг до того, як пішов на війну. Тієї ж ночі бабуся поспіхом відшукала пляшку горілки, дістала в'ялений мінтай та фрукти і, як і належить за звичаєм, справила поминки, а одяг діда спалила десь у полі.

Треба сказати, що бабуся досить часто бачила уві сні привидів, і навіть чула, як вони перемовляються між собою. За її розповідями, вона здійснювала обряди поклоніння духам неба і землі ще коли батько був дитиною. Бабуся зазвичай молилася духам у перший день кожного місяця на задньому дворі, попередньо зачерпнувши води з колодязя та розливши її по мисках. Але після того, як у країні заборонили такі та схожі ритуали, вона просто перестала виходити на подвір'я, щоб її не бачили люди, однак продовжувала своє — молилася духам, зігнувшись у три погібелі прямо на земляній долівці кухні, підносячи руки до неба і пристрасно шепочучи молитву. Спершу тато з мамою намагалися відмовити бабусю від цих церемоній, і, бачачи, що все марно, стали навіть сваритися між собою.

— Ти мусиш дуже серйозно поговорити з мамою і вмовити її припинити ці культові обряди, — говорив батько дружині.

— Невже ти гадаєш, що вона мене послухає? — відповідала та. — Мати вже мені голову набила своїми притчами-страстями про те, що їй ввижається. Тож я не можу й заїкнутися про таке. Та й зрештою... це ж ваша сімейна традиція.

— Не кажи дурниць. Яка ще традиція?

— А чи не в вашій родині ще прапрабаба займалася шаманством у Хамхині?

— Тримай свого язика за зубами! Інакше й справді біду накличеш. Дивись мені, навіть не думай нікому розказувати про це.

— Та в околицях і так це знають! Усім відомо, що в мого чоловіка пращури по жіночій лінії ще в четвертому коліні були справжніми шаманками. Що тут приховувати?

— Стули пельку! Ми — з простих селян, основної верстви нашого суспільства!

За словами бабусі, тато добре вчився в школі ще з початкових класів. Перед війною, коли в місті квартирували китайські добровольці, батько дуже швидко навчився пристойно говорити китайською. Він разом із дорослими ходив до військової частини і брав участь у вирішенні нагальних проблем села. Батько закінчив середню школу з відзнакою і навіть отримав направлення до університету в Пхеньяні.

Одружилися мої батьки завдяки невпинним старанням бабусі. А познайомилися вони після трудової мобілізації тата, коли він, успішно закінчивши перший курс університету, під час літніх канікул завітав був до рідного села на гостини. Ще не ступивши в батьківський дім, він голосно гукнув з порога:

— Мамо, а ось і я! Дай-но з дороги води напитися!

У дверях кухні враз з'явилася незнайома дівчина невисокого зросту з коротко підстриженим волоссям. Вона двома руками простягнула йому кухоль з водою.

— Ти хто, товаришко? — запитав, сторопівши, батько. Він відразу забув про спрагу і вирячився на незнайомку. Раптом за спиною дівчини виросла бабуся і весело мовила:

— Хто-хто... Твоя суджена!

Батько з переляку побіг назад на станцію і спішно повернувся потягом до Пхеньяна. Минув місяць, і ось одного разу його викликали до навчальної частини університету, в кабінет наставника з виховної роботи. Той деякий час роздував щоки, а потім вказав на стілець, запрошуючи батька сісти.

— Я, товаришу, був про тебе кращої думки, — почав невдоволеним голосом наставник. — Ти ж іще студент, а вже одружитися встиг... Звісно, якщо твоя мати самотня і хоче онуків, це ще можна зрозуміти. Але скажи мені, чому ти уникаєш своєї дружини?

Батько, очманілий від такого повороту подій, почав плутано виправдовуватися:

— Ні, ні... Сталося непорозуміння... Я поїхав додому, а мати приводить дівчину, каже, мовляв, це відтепер твоя дружина... Як таке може бути?..

У цей час двері кабінету трохи прочинилися, і в отворі з'явилася бабуся, яка, просунувши голову, сказала:

— А ось і ми!.. Ну ж бо, проходи... — бабуся, не зволікаючи, увійшла до приміщення, а за нею — дівчина, та сама, яку батько зустрів у себе вдома. Вона боязко опустила голову і вклонилася наставникові. Батько ж стояв як укопаний, весь червоний від несподіванки. Тоді наставник, звертаючись до нього, промовив:

— Ну, що тут скажеш? Бери відпустку та їдь додому. Першу шлюбну ніч, у кожному разі, слід провести вдома, якщо вже одружився.

— Та я, власне... — пробурмотів мій майбутній тато. — Мені б спершу навчання закінчити...

— Правильно, — кивнув наставник. — Ось побудеш із родиною деякий час і повернешся. А зараз іди. Будеш пручатися — все розповім твоїм товаришам.

І ще поставлю питання на порядок денний у Спілці демократичної молоді. Тоді твоїй репутації кінець, тебе просто виженуть з університету.

Отож у батька не лишалося іншого вибору, ніж підкоритися. І він повернувся в рідне село. Ще в потягу бабуся почала напучувати його:

— Якщо будеш чинити опір, я тебе швиденько приструнчу. Слухайся мене. Бо інакше наші шляхи розійдуться. Ти підеш своєю дорогою, а я — своєю. Все, що відбувається, робиться за велінням духів. — Із цими словами вона витягла прихоплене з собою довге покривало для носіння дитини на спині, прив'язала один його кінець до ноги батька, що сидів на підлозі вагона, а з іншого зробила вузол і всунула в нього ніжку дівчини, моєї майбутньої мами.

— Давай-но сюди свою ніжку, — сказала бабуся. А мама, допомагаючи їй, зняла комусін*, спритно підтягла шкарпетку і відповіла:

— Міцніше в'яжить.

Батько спостерігав за цим усім краєм ока, майже відвернувшись, а коли обернувся, щоб краще роздивитися, його погляд зустрівся з маминим. І та показала йому язика.

Щоразу, коли у моїх батьків доходило до словесних перепалок, батько гнівно говорив: «Мені не слід було тоді панькатися з вами, а треба було дати драла. І тоді я геть інакше влаштував би своє життя».

А я подумки уявляю ту минулу історію батьків і бачу картину: бабуся зв'язує покривалом тата і маму, а третім його кінцем кілька разів обмотує зап'ястя своєї руки, при цьому вона глибоко зітхає, так, наче з її плечей звалився

* Гумові калоші.

важкий камінь. На наше з сестрами запитання, чому треба було саме так брати дівчину в невістки, бабуся розповіла сон, що наснився їй одного разу, і те, як вона відшуквала нашу маму:

— Яюсь уночі сплю я і бачу, як спускається з небес фея, та й прямісінько на дах нашого дому, а звідти плавно зістрибує на подвір'я. Я їй кажу: «Фее, фее, якщо ти злий дух, то йди геть! А якщо жива людина, то стань переді мною». Вона мені у відповідь: «Я добра фея. Я в небесного володаря доглядаю за квітковим садом. Одного ясного ранку я поливала квіти й ненароком збила кілька пуп'янків. Вони впали на землю. Ось я й спустилася за ними». У нашому дворі на траві й справді лежало сім квіток. Фея підбрала їх і простягнула мені. Я хотіла було взяти квіти, але чарівниця раптом позадкувала й кинулася геть. Я побігла за нею. Біжу, не чуючи під собою ніг, і незабаром добігаю до якогось будинку із солом'яною огорожею. І в цю мить прокидаюся. Сон мені здався дивним. Я вийшла на вулицю й зрозуміла, що дорога, яку я бачила уві сні, веде до сусідньої околиці. І я пішла. Шлях привів мене до будинку з тином із кукурудзяних стебел, і мене це здивувало. Я зайшла на подвір'я й побачила дівчину, яка співала в своє задоволення й займалася хатніми справами. Вона співала, витираючи ганчіркою великі керамічні чани, схожі на барила, в яких зберігають соєву пасту, і від цього вони яскраво блищали на сонці. Я придивилася до дівчини і побачила, що в неї чудовий стан. Якби на моєму місці був чоловік, він неодмінно визнав би її чарівною, як квітка півонії. Тоді я підійшла до неї й запропонувала жити в нашому домі. Потім зустрівся з її батьками, розповіла про свого сина і сказала, що було б непогано нашим сім'ям породичатися. Ось і вся історія.

Незвичайні, часом дивні здібності бабусі не хотів визнавати в родині лише батько. Однак, коли йому снився незрозумілий сон, він звертався за його тлумаченням до своєї матері.

— Це ж треба! — якось вражено підхопився він після сну. — Наш глиняний глечик тріснув, і звідти вивалився сом, завбільшки з мою руку! — він продовжував розповідати так, наче звертався до самого себе.

А бабуся навіть і не думала тлумачити синові сон і робила вигляд, що не чує його, продовжуючи поратися на кухні.

— Ось звариться гострий суп із соєвого сиру і капусти, вся родина добре пообідає, — говорила вона собі під ніс, мішаючи ложкою в каструлі.

Як я вже говорила, після появи на світ кожної наступної дитини мама довго приходила до тями, до того ж на неї звалювалася турбота про новонародженого, а невдовзі вона знову вагітніла. Через це, на відміну від інших жінок в околиці, мати не мала постійної роботи. Після народження третьої дочки, Мі, батьки, мабуть, вирішили зробити перерву, тому різниця між третьою та четвертою сестрою склала три роки. Саме тоді, вперше за довгий час, мама стала виходити в місто.

У післявоєнний період відновлення країни вона працювала на одній з тих фабрик, які вводилися в експлуатацію по всій країні, в кожному повітовому сільськогосподарському кооперативі, де займалася приготуванням та розфасовкою закусок. А потім її направили в будинок відпочинку, де мама навчилася перукарській справі. Після цього вона певний час працювала на громадських засадах у перукарні, при міській лазні. Однак через палке бажання батька мати сина, а бабусі — онука, мамі, яка встигла побути стажером не більше року, довелося залишити роботу.

Після тієї історії, коли батько ледь не втопив у ночвах з водою новонароджену Сугі, мама, схоже, геть відмовилася від думки щось змінити у своєму житті. Всі говорили, що сестра оніміла після того, як перехворіла на кір, та бабуся з мамою час від часу дорікали батькові за той його вчинок, натякаючи, що дитині відібрало мову через нього. Сестричці виповнилося три роки, а вона все ще не говорила, — всі думали, що в неї затримка мовлення, але згодом з'ясувалося, що вона глухоніма.

Про те, що мене одразу після народження викинули в лісі, я дізналася від бабусі. Це сталося, коли я ходила в дитячий садок, і було мені тоді приблизно п'ять років. Пам'ятаю, буяла рання весна, на пагорбі квітнули червоні азалії, а сестри поверталися зі школи додому з кошиком, повним грициків. Я сиділа на дерев'яній підлозі тераси і грілася в теплих променях сонця. В цей час Білка, наша собачка, з гарчанням кинулась через весь двір до хвіртки. Вона так відчайдушно гавкала, що я пішла поглянути, що там таке. Відчинила дощану хвіртку й побачила перед собою дівчинку, трохи старшу за мене. На ній була світла, обтріпана стара спідниця з бавовняної тканини і піджачок-чогорі. Я вирішила, що до сестри Хьоні прийшла подруга. «Хьоні немає вдома», — сказала я. Та незнайома дівчинка мовчала й далі дивилася на мене, не відводячи очей. За моєю спиною не вгавала Білка. На обличчі дівчати не було й тіні страху. Зрештою вона промовила: «Я, напевно, помилилася домом». Із цими словами розвернулася й побігла геть. Точно вже й не пам'ятаю, чи втікала вона, чи просто наче розчинилася в повітрі. Мені стало цікаво, куди ж вона зникла, я вибігла з двору й кинулася за нею навздогін. Дівчинка вже була на протилежному боці вулиці; вона йшла, пухотливо крутячи головою, від чого її коса матлялася

з боку в бік. Потім незнайомка уповільнила ходу біля будинку з абрикосовим деревом, скоса зиркнула на мене і зайшла у двір. Мені особливо запам'яталася червона стрічка, вплетена в її волосся. Того дня, вже під час вечері, мама сказала:

— У старости сусіднього району померла онучка. Нам теж слід було б допомогти йому грошима.

— Кажеш, онучка? — перепитав батько. Мама не встигла й рота розтулити, як бабуся пробурчала:

— Це плата за гріхи, вчинені в минулому житті. Від долі не втечеш.

— Може, вона померла від черевного тифу, що нині лютує повсюдно? — припустила мати.

Я почала смикати поділ бабусиної сукні, теж бажаючи поділитися побаченим удень:

— Бабусю, бабусю... сьогодні одна незнайома дівчинка постукала до нас. Потім вона втекла і зникла біля будинку з абрикосою.

Ніхто, здавалося, не надав моїм словам особливого значення, і тільки бабуся, після вечері, повела мене на терасу, сіла поруч на дерев'яну підлогу і стала розпитувати:

— Хто, кажеш, приходив? Розкажи, як усе було.

— Дівчинка в білій сукні. Білка голосно гавкала і хотіла її вкусити. Дівчинка довго мовчала, а потім сказала, що вона помилилася адресою, і пішла собі геть. Мені вона здалася дивною, тож я рушила за нею слідом, і побачила, як вона входить у двір будинку, де росте абрикосове дерево.

— Ви довго дивилися одне одному в очі?

— Так. І перед тим як зникнути в тому дворі, вона знову озирнулася на мене.

Бабуся кивнула і погладдила мене по голові.

— Все буде добре, — сказала вона. — Ти вся в мене. Роби, що я скажу. Сплюнь-но три рази на землю і тричі тупни лівою ногою.

Того ж дня я злягла з високою температурою, почала марити. Батько відніс мене на собі до лікарні, розташованої в гавані. Там у кожній палаті лежали й чекали на лікаря доставлені з околиці хворі діти та люди похилого віку. Точно не скажу, як довго я там пробула. Пам'ятаю тільки, — ота дівчинка в білій сукенці, що нещодавно стояла біля нашої хвіртки, сиділа на підвіконні лікарняної палати, де лежали хворі. Я байдуже дивилася на неї — не відчувала й тіні страху. Мене принесли додому, і я спала разом із бабусею в задній кімнаті. Ніхто з нашої родини, крім бабусі, до мене не заходив. Удень жар у мене спадав, а вночі знову різко повертався; по всьому тілу висипала кропив'янка, але за кілька днів вона зникла. Якось бабуся тихо спитала мене:

— Ти все ще її бачиш?

— Ні, — відповіла я. — Після лікарні жодного разу мені не ввижалася. Бабусю, а хто вона?

— Дух зарази. Тобі ніщо більше не загрожує. Добрі духи бережуть тебе.

Не знаю, скільки часу я пролежала в ліжку, але пам'ятаю, що в ті дні й ночі я часто прокидалася від тривожних снів. Деякі з них чітко пам'ятаю й досі.

* * *

Я стояла біля будівлі, схожої на старий буддійський храм. Кам'яна огорожа довкола неї обвалилася, а на подвір'ї, порослому полином та бур'яном, всюди безладно валялася черепиця, що попадала з даху. Я не хотіла заходити в темне приміщення і, вставши навшпиньки

біля похилої опори, зазирнула всередину. І побачила, як із глибини храму, плавно погойдуючись у повітрі, виплила червона стрічка. Я кинулася геть; озирнувшись, завважила, що та червона стрічка летить підстрибом слідом за мною. Вона продовжувала переслідувати мене, аж доки я не минула ряди дерев уздовж дороги, не перебігла на протилежний бік струмка, де починалося рисове поле, — і не дісталася села. Там на мене вже чекала бабуся, вбрана не в повсякденний селянський одяг, а у святкове національне вбрання. Її волосся було зібране в жмутик на потилиці й заколото шпилькою. Бабуся затулила мене своєю спиною і дуже голосно прокричала:

— Та вгамуйся ти вже, нечиста!

Червона стрічка, що зависла в повітрі неподалік, немов за помахом чарівної палички, опустилася на землю і... щезла.

* * *

Я здригнулася і розплющила очі. Все моє тіло було таке мокре від поту, немов після зливи. Бабуся, що лежала поруч, витерла мені обличчя й шию хусткою і сказала:

— Потерпи ще трохи, скоро все минеться.

Жар у мене то спадав, то знову підскакував. Навіть коли я лежала з розплющеними очима, мені здавалося, що тіло моє ніби розтягується, а руки й ноги покривають собою підлогу та стіни кімнати. Потім ввижалося, що я стискаюся, стаю маленькою, наче соевий біб, і лопаюсь. А ще здавалося, що ондоль* піді мною ніби провалюється кудись під землю. Ще я бачила на візерункових шпалерах різних істот, які то хихотіли, то реготали,

* Тепла підлога для обігріву приміщення.

широко роззяпивши роти. Іноді вони навіть намагалися заговорити зі мною.

Та все ж я здолала черевний тиф і вижила. Однак мене ще кілька років хитало від слабкості та недокрів'я. І в такому стані я пішла до школи. Після хвороби мені вчувалися дивні звуки, не чуті раніше, і являлися образи, не бачені ніколи досі. Однак після хвороби я стала більше розуміти глухоніму сестру Сугі.

Джоні була старша за Сугі на рік. Сестрички не ладили між собою і постійно билися. А я недолюблювала Хьоні, яка відповідала мені взаємністю. Джині, Соні та Мі були значно старшими й вищими, ніж я і Хьоні, тому вони ставилися до нас як до малих дітей, а ось статус Джоні та Сугі був не зовсім зрозумілим. У Джоні, порівняно із Сугі, вдача була дещо м'якшою. Однак усі доручення батьки давали Джоні, оскільки Сугі була глухонімою. Приміром, якщо треба було сходити в овочеву лавку за соєвим сиром або пучком зеленої цибулі, Джоні кривила губи і змірювала Сугі лютим поглядом.

— Тільки мені завжди дістається найнудніша робота! — бурчала вона.

Сугі була запальною через те, що не розуміла мову. Варто було котрійсь із сестер прогнівити її, як вона відразу ж, незалежно від того, старша та чи молодша, підбігала до кривдниці, хапала за коси й починала битися. Тому батьки намагалися ставитися однаково як до Джоні, так і до Сугі. Тому й одяг їм купували одного фасону й забарвлення. Навіть олівці в них були однакові.

Одного ранку сталася така історія. Сестри збиралися до школи і, як заведено, по черзі заходили до ванної кімнати, вмивалися, причісувалися, словом, чепурились. Раптом почувся несамовитий лемент Сугі; її обличчя налилося кров'ю, а очі від гніву аж округлились. А що вона

не могла говорити, всім було невтямки, в чому річ. Сугі розмахувала парою своїх обгорілих кросівок. Ймовірно, раніше вимите взуття сушилося на приступку кухонної плити, та вночі кросівки впали й опинилися біля самого полум'я. Оскільки кросівки Сугі та Джоні були однакового блакитного кольору, кмітлива Джоні взулася в не ушкоджені вогнем, а підгорілі лишила сестрі. Сугі це здалося несправедливим, і вона, жбурнувши додолу зіпсуті кросівки, накинулася на Джоні, повалила її на підлогу й зірвала взуття з ніг. Це означало, що кросівки належать їй. Джоні навіть і не думала поступатися — і вкусила сестру за ногу. Здійнявся лемент і крик на всю околицю. Батько, який збирався на роботу, не на жарт розгнівався, покарав обох і поставив у кут.

— Із цими негідницями в домі спокою немає!

Настрій у всіх було зіпсовано. Раптом мені почувся голос Сугі: «Я не винна, це згоріли кросівки Джоні. Мої стояли за дверима. Це все через сусідського кота, який, мабуть, приходив поласувати нашим мінтаєм і наробив шкоди. Вночі я бачила, як він утікав». Я повторила вголос слова сестри. Батько так і застиг із ременем у руці, а бабуся відразу ж почала нишпорити в кухонній шафці.

— А куди це поділася риба, з якої я збиралася зварити суп? — бурмотіла вона. Мама вирвала з рук батька ремінь і сказала з докором:

— Ось бачиш, в усьому винен кіт.

— Від вас, галасливих баб, дим коромислом! — буркнув батько, вхопив свою течку з паперами й подався на роботу. А бабуся почала втішати Джоні та Сугі.

— Не сваріться більше. Я скажу татові, щоб купив нові кросівки. Ну ж бо, час до школи.

Усі пішли, вдома з дітей залишилася тільки я. А мама сказала бабусі, кивнувши головою в мій бік:

— Дивна річ, як вона могла прочитати думки глухонімої?

— А я що казала? — подала голос бабуся. — Це передалося Парі у спадок.

Від цих її слів мамі стало аж зле:

— Ви хоча б у присутності свого сина не розводьтеся про ці забобони.